

СОЦІАЛЬНА Й ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

УДК 304(477)

В. П. ТРОЩИНСЬКИЙ,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління
при Президентіві України

М. В. КРАВЧЕНКО,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління
при Президентіві України

О. М. ПЕТРОЄ,
доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління
при Президентіві України

Н. П. ЯРОШ,
доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Національна академія державного управління
при Президентіві України

СОЦІАЛЬНА І ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Досліджено особливості соціального та гуманітарного розвитку українського суспільства в умовах сучасних викликів та загроз, породжених, насамперед, анексією Криму та гібридною війною, спровокованою Російською Федерацією на Сході України. З'ясовані реальні та потенційні ризики для розвитку Української держави та її соціогуманітарної безпеки.

© Трощинський В. П., Кравченко М. В., Петроє О. М., Ярош Н. П., 2016

Обґрунтовано основні завдання, пріоритетні напрями та механізми протидії сучасним викликам та загрозам у сфері соціогуманітарного розвитку України, зокрема запропоновано конкретні управлінські рішення щодо соціального захисту та соціальної допомоги відповідним категоріям населення, формування повноцінного гуманітарного простору в державі, децентралізації та демократизації соціогуманітарної політики.

Ключові слова: соціальна і гуманітарна політика, соціогуманітарний розвиток, загрози, гуманітарний простір.

V. P. TROSHYNSKYI,

Head of the Social and humanitarian Policy Department, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

M. V. KRAVCHENKO,

Professor of the Social and humanitarian Policy Department, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

O. M. PETROYE,

Professor of the Social and humanitarian Policy Department, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

N. P. YAROSH,

Professor of the Social and humanitarian Policy Department, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

THE SOCIAL AND HUMANITARIAN POLICY IN UKRAINE IN CIRCS OF MODERN CHALLENGES

In the article the features of social and humanitarian development of Ukrainian society in modern challenges and threats generated, primarily annexation of Crimea and the Russian Federation hybrid war in eastern Ukraine. The main real and potential risks of Ukrainian state and its socio-humanitarian safety covered in article. Grounded objectives, priorities and mechanisms of counteraction to modern challenges and threats in the socio-humanitarian development of Ukraine, including proposed specific management decisions of social security and social assistance to the relevant categories of the population, the development of adequate humanitarian space in the country, decentralization and democratization of socio-humanitarian policy.

Key words: social and humanitarian policy, socio-humanitarian development, threats, humanitarian space.

В. П. ТРОЩИНСКИЙ,

доктор исторических наук, профессор, заведующий кафедрой социальной и гуманитарной политики, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

М. В. КРАВЧЕНКО,

доктор наук государственного управления, профессор, профессор кафедры социальной и гуманитарной политики, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

О. М. ПЕТРОЕ,

доктор наук государственного управления, доцент, профессор кафедры социальной и гуманитарной политики, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

Н. П. ЯРОШ,

доктор наук государственного управления, доцент, профессор кафедры социальной и гуманитарной политики, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

СОЦИАЛЬНАЯ И ГУМАНИТАРНАЯ ПОЛИТИКА В УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ВЫЗОВОВ

В статье исследованы особенности социального и гуманитарного развития украинского общества в условиях современных вызовов и угроз, обусловленных, в первую очередь, аннексией Крыма и гибридной войной, спровоцированной Российской Федерацией на Востоке Украины. Выявлены основные реальные и потенциальные риски для развития Украинского государства и его социогуманитарной безопасности. Обоснованы основные задания, приоритетные направления и механизмы противодействия современным вызовам и угрозам в сфере социогуманитарного развития Украины, в частности, предложены конкретные управленческие решения относительно социальной защиты и социальной помощи соответствующим категориям населения, формирования полноценного гуманитарного пространства в государстве, децентрализации и демократизации социогуманитарной политики.

Ключевые слова: социальная и гуманитарная политика, социогуманитарное развитие, угрозы, гуманитарное пространство.

Постановка проблеми. Серед усіх політик, покликаних справляти управлінський вплив на розвиток відповідних підсистем суспільства, соціальна і гуманітарна політика відіграє першорядну роль. Така роль саме цієї політики зумовлюється тим, що вона безпосередньо стосується створення умов для розв’язання найактуальніших й найпріоритетніших проблем життєдіяльності особистості та людських спільнот. Ідеться про працю і відпочинок, доходи і соціальний захист населення, охорону здоров’я, освіту, науку, культуру, інформаційний простір, державно-конфесійні та міжетнічні відносини і т.ін. Зазначені галузі настільки тісно взаємопов’язані, що у фаховій літературі поряд з категоріями “соціальна політика” та “гуманітарна політика” нерідко і, на наш погляд, цілком правомірно вживається термін “соціогуманітарна політика” на позначення цілісного механізму регулювання розвитку цього суспільного комплексу.

Для України формування та реалізація ефективної соціальної і гуманітарної політики є важливими ще й тому, що з урахуванням зовнішніх загроз та внутрішніх викликів, які поставили перед державою після Революції гідності, а також попри необхідність одночасного здійснення низки невідкладних суспільних реформ та обмеженість ресурсів на їх проведення, потрібно знайти такі рішення, що в короткі терміни забезпечили б істотне підвищення життєвого рівня людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціогуманітарна проблематика є об'єктом досліджень багатьох українських фахівців: В.Гайдуцького, Т.Ганслі, В.Гошовської, О.Іванової, А.Колота, Е.Лібанової, О.Макарової, О.Малиновської, О.Палій, Т.Семигіної, В.Скуратівського, П.Шевчука та ін. Проте з огляду на динаміку проблем, які постійно виникають і потребують нагального розв'язання у сфері соціогуманітарного розвитку, ця проблематика потребує постійної уваги з боку як учених, так і управлінців-практиків.

З огляду на це **мета статті**, підготовленої за результатами виконання кафедрою соціальної і гуманітарної політики Національної академії державного управління при Президентові України НДР за темою “Формування національного соціогуманітарного простору як складова євроінтеграційної стратегії України”, полягає в тому, щоб проаналізувати деякі найактуальніші сучасні проблеми соціального і гуманітарного розвитку України та запропонувати управлінські рішення, які б сприяли їх розв'язанню.

Виклад основного матеріалу.

Виклики у сфері соціального захисту та соціальної допомоги

За останні роки в Україні збільшилася питома вага бідного населення, що становить загрозу для суспільної стабільності і пов'язане з підвищенням рівня злочинності, проявами асоціальної поведінки тощо. Спостерігається значна поляризація між найбагатшими та найбіднішими верствами населення, між містом і селом, столицею та регіонами. Особливістю бідності став її високий рівень серед економічно активного населення. Бідність є поширеним явищем серед сімей з дітьми з обома працюючими батьками, що вдвічі перевищує бідність у сім'ях без дітей. Нині відбуваються зниження рівня доходів та їх надмірна диференціація.

За офіційними даними за 2015 рік, рівень бідності за критерієм розрахункового прожиткового мінімуму зріс удвічі, досягнувши 59,3% (рівень абсолютної бідності у 50% є межею соціальної безпеки) [1]. Відбулося раптове зuboжіння майже 5 млн осіб (з 6 млн мешканців зони АТО) через миттєву втрату житла, майна, доходів. Події на Сході України в 2014 р. розширили сферу дії системи соціального захисту – виникла потреба у соціальному захисті учасників АТО, які відстоюють незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України.

Масштаби та виклики для України, пов'язані з вимушеним переселенням громадян з Донецької, Луганської областей та Криму, досить значні. Окуповані території, за оцінками, залишило близько третини жителів. Майже 1,7 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО) змінили місце проживання в межах країни, в окремих регіонах України (Харківській, Луганській, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Київській областях та м. Києві), частка переселенців досягає 10%. Половина переселених осіб є непрацездатними, серед них 30% діти, 20% – особи з інвалідністю та особи похилого віку [2, с. 101–102].

Соціальна допомога, пільги та субсидії не захищають малозабезпечених осіб від бідності, а програмами соціальної підтримки охоплено понад 60% домогосподарств. Розрахунковий (з інфляцією) прожитковий мінімум для пенсіонерів майже вдвічі перевищує законодавчо встановлений, тобто майже 80% пенсіонерів перебувають за межею бідності.

Низькі стандарти рівня життя призводять до прискореної втрати внутрішніх резервів соціально-економічного розвитку через зменшення чисельності працездатного населення, професійних кадрів, внутрішніх інвестицій, об'єктів соціальної інфраструктури тощо.

До сучасних викликів України також належить старіння населення, зумовлене критичним зниженням народжуваності та високим рівнем смертності осіб працездатного віку. Так, у 2015 р. народилося на 13,3% менше дітей, ніж у довоєнному і докризовому 2013 р. [1]. Показник

смертності чоловіків у працездатному віці майже в 4 рази вищий, ніж у жінок, а різниця між очікуваною тривалістю життя жінок та чоловіків досягає 11–13 років. За прогнозом Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, до 2075 р. чисельність населення віком 15–59 років зменшиться з 27 млн до 17 млн осіб.

Наслідком старіння населення є зменшення кількості працюючих осіб, погіршення співвідношення між працездатним і непрацездатним населенням, що призводить до недоотримання податкових надходжень до Державного бюджету та внесків на різні види соціального страхування, в тому числі до Пенсійного фонду.

На вітчизняний ринок праці негативно впливає процес деіндустріалізації, що, зокрема, супроводжується поширенням уразливої зайнятості. Частка зайнятих у промисловості та будівництві, де переважно більшість становлять офіційно зайняті працівники, зменшується на користь торгівлі, де переважає самозайнятість, зазвичай менш соціально захищена. Поширюються паліативні форми зайнятості: не маючи інших джерел засобів існування, люди змушені вдаватися до нестандартних форм, часто на основі самозайнятості та без належного оформлення, що означає низький соціальний захист (зокрема, мінімальне охоплення соціальним страхуванням) [1, с. 320–321].

У Державній службі зайнятості України за період з 1 березня 2014 р. по 31 жовтня 2016 р. послуги Державної служби зайнятості України отримали 74,8 тис. ВПО (4,2% від їх загальної кількості), забезпечено працевлаштування 23 тис. ВПО, що становить лише 1,3% від їх загальної кількості та 30,7% від тих, хто звернувся до цієї служби. Пройшли професійне навчання 5300 осіб, взяли участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру 7700 осіб [3]. Наведені дані свідчать про вкрай низький рівень активності ВПО щодо пошуків роботи за допомогою Державної служби зайнятості.

Таким чином, діюча вітчизняна система соціального захисту не відповідає новітнім викликам розвитку українського суспільства та сучасного світу, не дає змоги створити ефективну систему стимулів раціональної поведінки всіх суб'єктів процесу та адаптації до змін. Розв'язання виявлених проблем зумовлює необхідність реформування універсальної за характером і патерналістської за змістом системи соціального захисту та перетворення її в соціальний інститут, що формує передумови стабільності та потенційного економічного зростання країни, підвалини сталого соціального розвитку.

Пріоритетами державної політики у сфері соціального захисту вбачаємо: реформування системи пенсійного забезпечення; створення цілісної системи пільгового забезпечення; децентралізацію фінансування установ і закладів, які надають соціальні послуги; соціальну підтримку внутрішньо переміщених осіб; соціальний захист учасників антитерористичної операції.

У сфері пенсійного забезпечення необхідно: визначити нинішнім пенсіонерам пенсії, адекватні їхньому трудовому внеску, ліквідувавши “зрівнялівку” та дискримінацію, в тому числі гендерну; легалізувати тіншову заробітну плату та знизити податковий тиск з метою забезпечення сплати пенсійних внесків у повному обсязі; проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу для різних вікових груп населення про принципи, цілі та засади пенсійної реформи, про права і обов'язки учасників нової пенсійної системи, про переваги та ризики функціонування системи накопичувального пенсійного забезпечення; активізувати участь роботодавців у системі недержавного пенсійного забезпечення шляхом запровадження пільгового оподаткування, вжити додаткових заходів щодо захисту пенсійних коштів від знецінення та інших ризиків з метою підвищення довіри населення; розробити пілотну модель запуску обов'язкової накопичувальної пенсійної системи.

Зазначене потребує розвитку економіки та підвищення рівня доходів громадян, функціонування та розвитку фондового ринку, створення інфраструктури та механізмів ефективного інвестування пенсійних коштів, їх надійного захисту від ризиків втрати та знецінення. Розвиток накопичувальної системи має стати важливим джерелом внутрішніх довгострокових інвестицій в економіку, забезпечити добробут громадян та економічне зростання.

У сфері пільгового забезпечення важливо: здійснити єдине законодавче унормування розгалуженої системи пільг; упорядкувати класифікацію соціальних пільг за принциповими ознаками (фінансовим і майновим станом отримувачів пільг, ступенем дієздатності, способом надання пільг, джерелами фінансування тощо); запровадити точний облік фактично наданих і спожитих послуг, що потребує розробки і затвердження єдиних економічно обґрунтованих розрахунків норм споживання послуг за видами пільг на одну особу; здійснити монетизацію пільг; запровадити дієву систему контролю за цільовим використанням державних коштів; удосконалити надання пільг за професійною ознакою, перевести професійні пільги на бюджет підприємств; переглянути соціальні пільги на предмет дублювання та узгодження їх з економічними можливостями держави і з принципами соціальної справедливості, тобто надання пільгам не привілейованості, а адресності як допомоги тим, хто найбільше її потребує.

Формування та розвиток сучасної системи соціальних послуг з домінуванням їх на рівні місцевої громади дасть змогу: розширити спектр цільових соціальних груп і одночасно підвищити адресність та якість надання соціальних послуг; забезпечити доступність, ефективність розподілу та використання фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів завдяки кращому реагуванню на потреби людей; забезпечити чіткий взаємозв'язок між коштами, які сплачують платники податків, і якістю послуг, які надаються в громаді за рахунок цих коштів; створити сприятливі умови для надання соціальних послуг недержавними суб'єктами.

Базовим постулатом децентралізації соціальних послуг має стати передача більшої частки бюджетного фінансування на надання соціальних послуг у громадах на дому, а не утримання громіздкої системи бюджетних установ стаціонарного типу. Основою державної політики у цій сфері має стати підхід, згідно з яким люди з різними формами соціального неблагополуччя повинні мати необхідну індивідуальну підтримку в тому середовищі, в якому вони живуть, працюють і де видно їхні реальні потреби, та перевірити якість надання послуги.

Соціальна підтримка ВПО передбачає створення належних умов для суспільної інтеграції, соціальної адаптації, реінтеграції внутрішньо переміщених осіб та недопущення порушення їхніх прав, свобод і законних інтересів, забезпечення належних умов життєдіяльності, залучення їх до суспільно корисної діяльності та стимулювання до повернення на постійні місця проживання після закінчення військового конфлікту. До пріоритетних напрямів забезпечення соціального захисту переселенців належать: створення оптимальної та відкритої Єдиної інформаційної бази даних; забезпечення соціальної, медичної, психофізіологічної та матеріальної підтримки внутрішньо переміщених сімей; вирішення житлових проблем, питань працевлаштування, надання грошових грантів для відновлення малого та середнього бізнесу, втраченого в результаті конфлікту; створення реєстру розміру втрат, завданих переселенцям, з метою повернення громадянам майна (компенсації його вартості).

Окремої уваги потребує політика у сфері зайнятості ВПО. У зв'язку із складною ситуацією на Сході України, неможливість повернення ВПО у місця постійного проживання в найближчій перспективі, в пріоритетних напрямках державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб слід передбачити їх соціальну адаптацію та інтеграцію. Вирішення цих питань можливе шляхом застосування комплексного підходу, що передбачає використання різних механізмів державного управління.

Хоча упродовж 2014–2016 рр. були сформовані нормативно-правові та програмні засади державної політики щодо вирішення проблем ВПО, в тому числі їх працевлаштування, показники формальної зайнятості зазначених осіб свідчать про необхідність вжиття заходів щодо оптимізації цієї політики, зокрема щодо вдосконалення її інформаційного механізму.

У цьому контексті Державній службі зайнятості доцільно запровадити сучасні та ефективні засоби взаємодії з управліннями і відділами соціального захисту місцевих державних адміністрацій щодо отримання інформації про ВПО працездатного віку, які стають на державний облік, з наступним їх інформуванням за допомогою sms-повідомлень або електронної пошти про можливості отримання належної роботи з урахуванням рівня освіти, професійної

підготовки та наявного досвіду роботи. До інформування населення повинно долучитись Міністерство інформаційної політики України та його підрозділи у складі місцевих державних адміністрацій.

Також є підстави для функціонування в структурі Державної служби зайнятості та її територіальних центрів спеціальних відділів для працевлаштування ВПО, їх забезпечення необхідною кількістю працівників та оргтехніки з метою підвищення доступності для ВПО послуг з працевлаштування.

Для гарантування зайнятості громадянам України, які переселилися з тимчасово окупованої території держави та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, в сучасних умовах доцільним є застосування програмного методу управління, а саме прийняття довгострокової програми сприяння зайнятості ВПО.

Узагальнюючи результати власних досліджень та напрацювання вітчизняних авторів [5–7], пропонуємо в довгостроковій державній програмі сприяння зайнятості ВПО передбачити такі завдання, які повинні вирішуватися на засадах публічного управління та публічного адміністрування:

- виявляти серед ВПО тих, хто бажає переселитися для постійного проживання в інший регіон. Одночасно вивчати можливості прийняття регіонами переселенців і потреби в них, враховуючи перспективи використання їх потенціалу та економічної активності в інтересах розвитку території. При цьому слід уникати компактного розселення ВПО, що може ускладнити їх інтеграцію в місцеві громади;
- налагодити конструктивну співпрацю з роботодавцями задля проходження стажування та подальшого працевлаштування ВПО;
- стимулювати працедавців до працевлаштування ВПО, наприклад шляхом зменшення відрахувань до соціальних фондів;
- створювати робочі місця для ВПО в межах реалізації програм державно-приватного партнерства, в тому числі при будівництві тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб;
- сприяти співпраці центрів зайнятості різних адміністративних територій, взаємодії державної служби зайнятості та приватних агентств з працевлаштування;
- активізувати залучення центрів професійно-технічної освіти дорослого населення до реалізації програм професійного навчання ВПО з орієнтацією на перспективні напрями розвитку території;
- активно залучати всіх зацікавлених суб'єктів до процесів реінтеграції ВПО, включаючи органи державної влади та органи місцевого самоврядування, недержавні організації, бізнес на засадах соціального діалогу.

До ключових напрямів діяльності органів державної влади у сфері посилення соціального захисту військовослужбовців, які беруть участь в АТО, слід віднести: створення єдиного реєстру учасників АТО, що дасть змогу забезпечити їм та їхнім сім'ям належний рівень соціального захисту; побудову ефективної моделі грошового забезпечення військовослужбовців; створення дієвого механізму забезпечення житлом військовослужбовців та їхніх сімей; підвищення ефективності існуючої системи пільг та компенсацій для учасників АТО та членів їхніх сімей; надання освітніх послуг; розробку та реалізацію програм соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються з військової служби; створення системи психологічної та фізіологічної реабілітації військовослужбовців; забезпечення їх санаторно-курортним лікуванням, технічними та іншими засобами реабілітації.

Виклики у сфері гуманітарної політики

Серйозні виклики сьогодні постали й перед гуманітарною складовою соціогуманітарної політики, або, іншими словами, – гуманітарною політикою. Мабуть, лише після початку гібридної війни Російської Федерації проти України, яку слід розглядати як цілеспрямовану спробу якомога більше ускладнити поступальний розвиток Української держави, що умож-

ливила Революція гідності, нова українська влада усвідомила надзвичайну важливість цього напрямку політичної діяльності. Практично упродовж усього періоду після відновлення незалежності гуманітарна політика не належала до пріоритетів українського державотворення. Якщо до цього додати свідомі руйнівні дії в цій сфері за часів президентства В.Януковича, стають очевидними причини того, чому Україна зустріла російську агресію вкрай гуманітарно ослабленою. Цілком справедливими є тези, висловлені відомими представниками молодшого покоління української інтелігенції (Ю.Андрухович, Т.Возняк, Я.Грицак, П.Гудімов, С.Жадан, Р.Лижичко, Л.Подерв'янський, О.Санін, В.Троїцький та ін.), які у своєму листі Президентові України П.Порошенку від 9 грудня 2015 р. наголошували на тому, що:

- сепаратизм, анексія та війна є наслідком відсутності ефективної гуманітарної політики;
- соціокультурна (гуманітарна) сфера є сферою національної безпеки;
- передові країни світу за останню чверть століття перейшли від концепції national security до концепції human security, оскільки в нинішніх війнах перемагають не за рахунок танків і літаків, а завдяки людям, які вірять у свою країну;
- далекоглядні держави перемагають у війнах, які навіть не розпочинаються;
- громадяни, які не мають зрозумілого і прийняттого образу майбутньої держави і не бачать свого місця в ній, стають легкою здобиччю ворожої пропаганди [8].

За таких обставин одне з найактуальніших завдань сьогодення полягає в розробці й реалізації такої моделі державної гуманітарної політики, яка б передбачала формування повноцінного гуманітарного простору в Україні. Саме єдиний гуманітарний простір здатний стати основою не лише для протидії гібридній, у тому числі гуманітарній, агресії Російської Федерації, а й виконати завдання, спрямовані на внутрішню інтеграцію та консолідацію українського суспільства, подолання чи, принаймні, пом'якшення в ньому конфлікту різних за характером, зокрема регіональних, ідентичностей та завершення формування загальнонаціональної ідентичності громадян, об'єднаних в українську політичну націю.

У цьому разі термін “простір” вживається як соціологічна категорія, що, втім, не заперечує його первинний зміст, який відображає порядок розташування одночасно існуючих об'єктів. Оскільки гуманітарний простір – це різновид і складова простору соціального, їх базові засади є спільними.

Відповідно до сучасних наукових інтерпретацій соціальний простір – це розташування сукупності різних соціальних відносин, взаємозв'язок їх носіїв, зміст і структура мовних, інформаційних, культурних та інших процесів. Слід особливо наголосити на тому, що цей простір утворюють саме певним чином упорядковані соціальні відносини. При цьому його величина вимірюється не кілометрами чи гектарами, а дистанцією відносин на зразок мета–засіб, ідеальне–матеріальне, дійсне–можливе тощо. Освоєння соціального простору – це перетворення суспільства в історичному процесі через колективну практику людей, їх спілкування. Соціальний простір – це також історичні зв'язки поколінь, епох, культур [9].

Зазначене безпосередньо стосується й гуманітарного простору, який у суспільствах, що досягли достатнього рівня внутрішньої колективної ідентичності, виступає цілком завершеною духовно-ціннісною надбудовою. Якщо говорити про структуру гуманітарного простору, то його основою, поза всяким сумнівом, є мова і культура. Не випадково як синонім терміна “гуманітарний простір” нерідко вживають поняття “мовно-культурний” простір. Така точка зору ще в 2006 р. була обґрунтована в експертній доповіді “Україна в 2006 році: внутрішнє і зовнішнє становище та перспективи розвитку”, в якій запропоновано визначення мовно-культурного простору як “сукупності сфер суспільно-культурної діяльності, які повною мірою здатні забезпечувати культурні й мовні потреби громадян України. Він охоплює сфери мистецької, культурно-просвітницької, культурно-дозвілдової діяльності (професійної та аматорської), ефірний простір електронних мас-медіа, національний ринок друкованих ЗМІ, книговидавання та книгорозповсюдження, інших культурно-мистецьких продуктів та послуг, а також суміжні сфери – освіту, науку, діяльність структур громадянського суспільства” [10, с. 27].

З урахуванням такої структури гуманітарного простору є сенс розглядати його насамперед у зв'язку з певною національною територією, певною національною державою. Звичайно, в нинішньому взаємозалежному, глобалізованому світі, в якому більшість держав орієнтується на демократичні суспільні моделі, де практично не існує перешкод для інтенсивних транскордонних комунікацій, вироблені певні загальні гуманітарні стандарти, в тому числі на субрегіональному рівні. В деяких гуманітарних сферах такі стандарти (наприклад Болонські стандарти в освітній сфері) набули навіть інституціалізованого характеру. Водночас кожна національна держава прагне так розбудувати свій гуманітарний простір, щоб протистояти небажаним або відверто ворожим зовнішнім гуманітарним впливам і тим самим забезпечити власну гуманітарну безпеку – невід'ємну складову інтегральної національної безпеки держави.

Стосовно України завдання забезпечення соціальної і гуманітарної безпеки, можливо, ще тісніше пов'язані з проблемою творення єдиного гуманітарного простору, ніж у багатьох інших країнах. Цьому є досить серйозне пояснення. По-перше, Україна перебуває в стані війни. По-друге, несформованість такого простору в Україні за роки незалежності не дала можливості до цього часу суттєво послабити негативні тенденції розвитку соціогуманітарної сфери (надмірне соціальне розшарування серед населення; загострення демографічної кризи; небезпечне поширення соціальних хвороб, зокрема наркоманії та алкоголізму; невисока результативність відповідних органів державної влади в боротьбі з тотальною корупцією; маніпулювання суспільною свідомістю недобросовісними політтехнологами; недооцінка та ігнорування з боку багатьох представників української еліти ролі освіти й культури як найважливіших чинників суспільного розвитку та зміцнення незалежності й могутності держави тощо), які зазвичай об'єктивно супроводжують перехід від однієї суспільної системи до іншої. По-третє, несформованість гуманітарного простору в Україні вкрай негативно позначається на забезпеченні національної єдності та соборності Української держави.

Останнім часом у документах нової української влади (насамперед у посланнях Президента України до Верховної Ради України та в аналітичних доповідях Національного інституту стратегічних досліджень до цих послань, Коаліційній угоді, програмах діяльності урядів А.Яценюка та В.Гройсмана) зроблено спроби надати розвиткові гуманітарної сфери України більшої системності. Передбачається, зокрема, розробити та реалізувати Стратегію української гуманітарної політики, прийняти спеціальний закон про творення українського культурного продукту, створити Національний фонд культури з рівним та прозорим доступом для державних і недержавних інституцій, завершити роздержавлення друкованих ЗМІ комунальної форми власності, формувати культуру читання, заохочувати державою книговидання і книгорозповсюдження, досягти інтеграції науки та освіти, фінансування наукових досліджень на проектній основі, прийняти новий Закон України "Про засади державної мовної політики", відкрити мережу українських інститутів у столицях найбільш впливових країн світу, вжити заходів щодо підтримки конституювання Української Помісної Православної Церкви із центром у Києві тощо.

Хоча окремі із цих завдань вже виконані, або ж перебувають на стадії виконання, важливо, щоб увага влади до розвитку гуманітарної сфери визначалася не поточною політичною кон'юнктурою, зокрема потребами в отриманні чергових електоральних дивідендів, а трансформувалася в довготривалу тенденцію, а також щоб і громадянське суспільство не знижувало активності в цій сфері.

Децентралізація та демократизація соціогуманітарної політики

Сфера соціогуманітарного розвитку набуває дедалі більшої ваги в сучасних системах державного управління. Якщо раніше добробут суспільства вимірювали його економічним розвитком, то сьогодні в умовах інформаційного суспільства, суспільства знань перспективи розвитку не лише соціального, духовного багатства, а й економічного зростання залежать, насамперед, від соціогуманітарного розвитку суспільства. Тож не випадково державне управління соціогуманітарним розвитком називають одним з головних викликів і пріоритетів XXI ст.

Водночас ігнорування упродовж усіх років незалежності України соціальних і духовних потреб призвело до поглиблення невиправданих диспропорцій у системі соціально-демографічних, територіально-поселенських, соціально-трудова, соціально-класових відносин, активізувало небезпечні глибинні трансформації в соціогуманітарній сфері суспільства. Духовний і соціальний розкол населення України призвів до поширення сепаратистських настроїв, посилив руйнівний вплив зовнішніх підбурювань до антидержавних дій, уможливив російську окупацію Криму, військові дії на Сході країни і продовжує створювати загрозу державності, миру і свободі громадян України [11].

Однією з основних проблем розвитку соціогуманітарної сфери України є наявність вад існуючої системи державного управління, успадкованих від командно-адміністративної системи. Негативно позначаються на ситуації в соціогуманітарній сфері також помилки та прорахунки державного управління, які здебільшого стали вже породженням новітніх українських реалій. Серед найбільш значних таких прорахунків – централізована обтяженість, ігнорування регіональної специфіки, сформованої під впливом історичних, релігійних, етнічних, мовних, економічних, інституційних, ціннісних, геополітичних орієнтацій та інших особливостей [11].

Тому стратегічною метою державного управління у сфері соціогуманітарного розвитку є пошук новітніх інноваційних моделей управління соціальними та політичними процесами. Характерною особливістю сучасного етапу суспільного розвитку та вимогою часу є децентралізація і демократизація соціогуманітарної політики України.

Виходячи з вищевикладеного на фоні останніх подій все очевиднішою стає ключова роль децентралізації соціальної і гуманітарної політики як складової модернізації державного управління в усіх сферах і на всіх рівнях суспільних відносин для припинення деструктивних соціогуманітарних процесів та створення підґрунтя для подальшого дієвого забезпечення соціальних і культурних прав людини, розвитку системи соціальних відносин, гарантій соціальної безпеки та підвищення якості життя населення, вирівнювання соціогуманітарного розвитку регіонів, нарощування соціогуманітарного потенціалу українського суспільства в цілому [11].

Метою децентралізації політичних і соціально-економічних відносин у сфері соціогуманітарної політики, активізації процесів горизонтального (міжгалузевого, секторального) та вертикального (управлінського) співробітництва, співробітництва всіх гілок влади та місцевого самоврядування є наближення управління до його споживачів, полегшення доступу до участі в прийнятті та контролі за реалізацією управлінських рішень, спрощення громадського контролю за державними витратами на соціогуманітарну політику та її результатами.

Важливе значення для формування дієвої системи державного управління України у сфері соціогуманітарного розвитку має досвід ЄС, який слугує дорожньою картою до виконання Україною взятих на себе за Угодою про асоціацію з ЄС зобов'язань у соціогуманітарній сфері. Питання соціального-гуманітарного розвитку визначають зміст стратегії “Європа–2020” та є невід’ємною складовою регіональної політики згуртування (cohesionpolicy) ЄС, спрямованої на економічне і соціальне згуртування регіонів і держав-членів. Регіональна політика ЄС, що орієнтує на інвестування в підтримку створення робочих місць, конкурентоспроможність, економічне зростання, поліпшення якості життя і сталого розвитку, сприяє реалізації соціогуманітарних цілей “Європа–2020” [12].

Соціальна політика ЄС, узгоджена з регіональною, забезпечує згуртування європейської спільноти по горизонталі (між регіонами – регіональна політика) і по вертикалі (між верствами суспільства – соціальна політика). З часу утворення та в процесі соціального розвитку, соціальної інтеграції ЄС відбувся відхід від обмеженого погляду на соціальну політику як рефлексію суспільства, його реакцію на певні поточні події та економічні трансформації, пов’язані із підтриманням рівня захисту життя і права громадян на працю. Процес розширення ЄС, розвиток міжнародних зв’язків, з одного боку, та намір побудувати єдиний соціальний простір – з другого зумовили постійне розширення діапазону соціальної політики, інтенсивний розвиток її зовнішнього виміру і правове оформлення її досягнень.

У сучасних умовах соціогуманітарна політика ЄС не обмежується лише сферою праці, вирішенням соціогуманітарних проблем, що виникають, та виправленням несприятливої ситуації, а покликана прогнозувати і регулювати їх. Поряд із матеріальними засобами і планами гуманітарної допомоги реалізуються профілактичні програми з подолання соціальних конфліктів, вживаються превентивні заходи у сфері соціальної екології, включаючи питання регулювання відносин людини і суспільства, стратегій бізнесу, рівня його цивілізованості та ін.

Центральною ідеєю, навколо якої вибудовується європейська політика соціального і гуманітарного розвитку, є те, що вона покликана забезпечити захист інтересів різних груп і категорій суспільства, не обмежуючись підтримкою знедолених шляхом перенесення акцентів від заходів соціального захисту населення (він, як правило, гарантується законами держав-членів) до діяльності, зорієнтованої на продуктивність і рентабельність соціальної політики в цілому. Інвестиції в соціальну політику розглядаються як продуктивні, соціальне згуртування – як продуктивний фактор, а витрати на соціальний захист – як продуктивні вкладення.

Завдання вдосконалення державного управління соціогуманітарним розвитком в Україні зумовлює необхідність справляння зважених, послідовних, цілеспрямованих управлінських впливів, які б ґрунтувалися на демократичних засадах і поєднанні та взаємній узгодженості як загальнонаціональних пріоритетів, так і регіональних особливостей.

Запровадження і функціонування ефективних демократичних механізмів соціогуманітарної політики є також одним із центральних завдань європейського поступу Української держави. Визнаючи європейські прагнення України, ЄС накладає “зобов’язання розбудовувати розвинуту й сталу демократію” та “забезпечити стабільність і дієвість демократичних інституцій”; “демократія, повага до прав людини і основоположних свобод та верховенство права ... є ключовими елементами” Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [13].

Важливим завданням демократизації соціогуманітарної політики є сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні шляхом залучення громадськості до вироблення і реалізації політичних рішень.

За концепцією основних етапів становлення демократичного режиму Д.Растоу, демократизація як процес інституціоналізації демократії має такі основні фази: а) забезпечення попередніх умов; б) підготовча фаза; в) фаза прийняття рішень; г) фаза звання. Попередньою умовою демократизації автор виділяє національну єдність [14].

Завдання демократизації механізмів державного управління у сфері соціогуманітарного розвитку покладаються, передовсім, на Міністерство соціальної політики України, Міністерство охорони здоров’я України, Міністерство культури України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство молоді та спорту України, Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, Міністерство екології та природних ресурсів України та інші органи виконавчої влади – суб’єкти формування та реалізації державної соціогуманітарної політики в Україні.

Інституційну основу громадянського суспільства у соціогуманітарній сфері становлять громадські об’єднання, релігійні, благодійні організації, творчі спілки, професійні спілки та їх об’єднання, асоціації, організації роботодавців та їх об’єднання, органи самоорганізації населення, недержавні засоби масової інформації, інші непідприємницькі товариства та установи, легалізовані відповідно до законодавства.

Розбудова демократії в Україні в цілому та у сфері соціогуманітарної політики зокрема потребує запровадження відповідного ефективного механізму взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з представниками різних груп інтересів (бізнесу, громади, експертного середовища – вітчизняних і зарубіжних) у процесах вироблення та реалізації управлінських рішень, забезпечення їх контролю, на засадах партнерства і взаємної відповідальності, гарантій здійснення та захисту прав і свобод людини і громадянина.

Механізмами залучення громадськості до участі у формуванні та реалізації соціогуманітарної політики національного рівня є електронні консультації; громадські та консультативні

ради; круглі столи; робочі наради з громадськістю; публікації на офіційних сайтах; публікації в ЗМІ та ін.

Демократизація соціогуманітарної політики на місцевому рівні сприяє залученню (завдяки різним формам та засобам) членів громади до процесу розробки та ухвалення рішень, які стосуються життя громади та її розвитку. Соціальні та гуманітарні питання (питання праці, зайнятості, соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, культури, спорту, соціальної інфраструктури та ін.) становлять значну частку в загальній кількості таких рішень.

Компонентну структуру механізмів місцевої демократії становлять громадські слухання, загальні збори громадян за місцем проживання; місцеві ініціативи; органи самоорганізації населення; громадські (експертні) ради; консультації з громадськістю; громадське обговорення; громадська експертиза; місцевий референдум; відкликання депутатів місцевих рад, дострокове припинення повноважень голів громад; доручення виборців; звернення громадян та ін.

Ключовою умовою інституціоналізації ефективної національної моделі соціогуманітарної політики в Україні є системна розбудова її демократичних інститутів: формальних – правових, програмних, організаційних, фінансових, інформаційних; неформальних – підвищення загальної та спеціальної культури демократії шляхом реалізації комплексу заходів, спрямованих на поширення ідей, цінностей, принципів та повсюдне впровадження в практику державно-управлінських відносин технологій і методів демократичного врядування.

Висновки. Таким чином, у сучасних умовах зовнішніх загроз та внутрішніх викликів, які постали перед державою після Революції гідності, а також попри необхідність одностороннього здійснення низки невідкладних суспільних реформ та обмеженість ресурсів на їх проведення, вкрай важливим є формування та реалізація ефективної соціальної і гуманітарної політики, заходи якої в короткі терміни повинні забезпечити істотне підвищення життєвого рівня людей.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці системи проведення моніторингу за сучасними викликами у соціальній та гуманітарній сфері України, які породжують загрози її соціогуманітарній безпеці та державотворчим процесам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє і зовнішнє становище України в 2016 році” [Електронний ресурс]. – Київ : НІСД, 2016. – 688 с. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/poslanya_new-cc2e3.pdf

2. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі [Електронний ресурс] : нац. доп. / НАН України, 16 берез. 2016 р. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>

3. Сайт Державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>

4. *Смаль В.* Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах / підготовлено в рамках діяльності проекту міжнародної технічної допомоги “Партнерство для розвитку міст” [Електронний ресурс] / В. Смаль, О. Позняк. – Київ : [б. в.], 2016. – 93 с. – Режим доступу : http://pleddg.org.ua/wpcontent/uploads/2016/05/IDP_REPORT_PLEDDG_edited_09.06.2016.pdf

5. *Малиновська О. А.* Шляхи вирішення проблеми внутрішніх переміщених осіб: деякі уроки із зарубіжного досвіду. Аналітична записка [Електронний ресурс] / О. А. Малиновська. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrac_prob1-a598d.pdf

6. *Малиновська О. А.* Внутрішня міграція та тимчасові переміщення в Україні в умовах політичних та соціально-економічних загроз [Електронний ресурс] / О. А. Малиновська. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf

7. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні : монографія / О. В. Макарова ; Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи НАН України. – Київ : [б. в.], 2015. – 244 с.
8. Митці пропонують створити Державний фонд гуманітарного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : honchar.org.ua/.../myttsi-proponuyut-stvoryty-derzhavnyj-fond-humanitarnoho-rozvytku
9. Гуманітарний вимір простору і часу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.br.com.ua\(referats\)soci](http://www.br.com.ua(referats)soci).
10. Експертна доповідь “Україна в 2006 році: внутрішнє і зовнішнє становище та перспективи розвитку”. – Київ : НІСД, 2006. – 256 с.
11. Петроє О. М. Основні напрями вдосконалення державного управління соціогуманітарним розвитком на регіональному рівні / О. М. Петроє // Вісн. НАДУ. – 2014. – № 2. – С. 69–74.
12. Europe–2020. European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm
13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] : ратифікована із заявою Законом № 1678-VII від 16 верес. 2014 р. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran2820#n2820
14. Растой Д. А. Переходы к демократии: попытка динамической модели / Д. А. Растой // Полис. – 1996. – № 5. – С. 5–15.

REFERENCES

1. Analitichna dopovid do schorichnogo poslannya Prezidenta Ukrayini do Verhovnoyi Radi Ukrayini “Pro vnutrishne i zovnishne stanovishe Ukrayini u 2016 rotsi”. – К.: NISD, 2016. – 688 s. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/poslanya_new-cc2e3.pdf
2. Politika Integratsiyi ukrayinskogo suspistva v konteksti viklikiv ta zagroz podiy na Donbasi: Nats. dop., NAN Ukrayini, 16.03.2016 r. [Elektronniy resurs] : Rezhim dostupu: <http://www.kmu.gov.ua>
3. Sayt Derzhavnoyi sluzhbi zaynyatosti Ukrayini // <http://www.dcz.gov.ua>
4. Smal V., Poznyak O. Vnutrishno peremischeni osobi: sotsialna ta ekonomichna integratsiya v priymayuchih gromadah/ pidgotovleno v ramach diyalnosti proektu mizhnarodnoyi tehnicnoyi dopomogi “Partnerstvo dlya rozvitku mist”. – К., 2016. – 93 s. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: // http://pleddg.org.ua/wpcontent/uploads/2016/05/IDP_REPORT_PLEDDG_edited_09.06.2016.pdf
5. Malinovska O.A. Shlyahi virishennya problemi vnutrishnih peremischenih osib: deyaki uroki iz zarubizhnogo dosvidu. Analitichna zapiska. [Elektronniy resurs] : Rezhim dostupu: // http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrac_probl-a598d.pdf
6. Malinovska O.A. Vnutrishnya migratsiya ta timchasovi peremischennya v Ukrayini v umovah politichnih ta sotsialno-ekonomichnih zagroz. [Elektronniy resurs] : Rezhim dostupu: // http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf
7. Sotsialna politika v Ukrayini: Monografiya / O.V.Makarova ; In-t demografii ta sotsialnih doslidzhen im. M.V. Ptuhi NAN Ukrayini. – К., 2015. – 244 s.
8. Mittsi proponuyut stvoriti Derzhavniy fond gumanitarnogo rozvitku. [Elektronniy resurs] : Rezhim dostupu: honchar.org.ua/.../myttsi-proponuyut-stvoryty-derzhavnyj-fond-humanitarnoho-rozvytku.
9. Gumanitarniy vimir prostoru i chasu. [Elektronniy resurs] : Rezhim dostupu: [http://www.br.com.ua\(referats\)soci](http://www.br.com.ua(referats)soci).
10. Ekspertna dopovid “Ukrayina v 2006 roci: vnutrishnye i zovnishnye stanovishhe ta perspektyvy rozvitku”. – К. : NISD, 2006. – 256 s.

11. Petroe O.M. Osnovni napryami vdoskonalennya derzhavnogo upravlinnya sotsiougumani-tarnim rozvitkom na regionalnomu rivni / O.M.Petroe // Visnik NADU. – 2014. – № 2. – S. 69–74.
12. Europe-2020. European Commission. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu : http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm
13. Ugoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odnieyi storoni, ta Evropeyskim Soyuzom i yogo derzhavami-chlenami, z inshoyi storoni : ratifkiovana iz zayavoyu Zakonom № 1678-VII vid 16.09.2014 [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show /984_011/paran2820#n2820
14. Rastou D.A. Perehodyi k demokratii: popyitka dinamicheskoy modeli // Polis. – 1996. – № 5. – S. 5–15.

SUMMARY

The research is devoted to the characteristics of the processes of social and humanitarian development of Ukrainian society in modern challenges and threats, primarily generated by the annexation of the Crimea and hybrid war in eastern Ukraine, and the definition of key components and priorities of the state socio-humanitarian policies to stabilize and progress of social and humanitarian development.

Modern Social issues are the subject of constant research of many Ukrainian specialists – V.I.Haydutskoho, T.Hansli, V.A.Hoshovskoyi, O.L.Ivanovoyi, A.M.Kolota, Ella Libanova, AV Makarova, O.A.Malynovskoyi, O.M.Paliy, T.Semyhinoyi, V.A.Skurativskoho, P.I.Shevchuka and others.

Purpose – to justify the task of countering contemporary challenges in the social and humanitarian sphere, Ukraine, generating threat of Modern Social security and state processes.

The study examined trends are forming, opportunities, mechanisms and instruments of implementation of socio-humanitarian policy in Ukraine at the present stage of its development.

For the study used a set of general and special methods, including systematic approach and system analysis, cognitive principles of integrity, primacy, terminology, etc.

The study singled out the main real and potential risks of Ukrainian state and its socio-humanitarian security caused problems and social and humanitarian spheres.

Range of tasks outlined the state to provide social and humanitarian development of Ukraine. In particular proved the importance and inevitability of the prospects of forming a common humanitarian space of Ukraine. Identified problem common humanitarian space offered its structure, proved the main vectors of its impact on national unity and the unity of the Ukrainian state. Displaying the interdependence and mutual influence between social and human security in Ukraine and its functioning on the territory of a single humanitarian space.

The author determine the socio-humanitarian policies. Priorities of government policy for the development of social benefits and social services, improving pensions Ukraine. Separately paid attention to the problems caused by the urgency employment and social protection of internally displaced persons.

The results of the research can be implemented by use in the preparation of legal documents for state regulation of socio-humanitarian component of social development in Ukraine, analytical reports, expert-analytical materials for the President of Ukraine, state authorities and local governments.

Substantiated by the results of the study the optimization of public policy and direction of democratic mechanisms, instruments of government humanities component of social development in the Ukraine used in the preparation of a basic textbook “Social and humanitarian policy” and in the educational process at the Department of Social and Humanitarian Policy of the National Academy.

The article may interest students, graduate students, doctoral students carrying out research in the field of knowledge “State Government”, government officials, practitioners, all those interested in social and humanitarian policy.